

Khi đi tìm tài liệu về viết tác phẩm “Đ c Ng Công Giáo Việt Nam”, chúng tôi gặp một số đ c ng đ c dùng trong Dòng Mân Thánh Giá x a mà truy cứu ra các t này không có trong các t điển thông th ng, hoc n u có, cũng khác về ý nghĩa c a ng i Công Giáo hi u. Do vậy bài nghiên cứu này tìm hiểu ngu n gốc các t : Dòng, Bà M, Câu Rút hay Cu Rút, Ch. Nh ng tr c h t tìm hiểu t “Dòng”

Dòng: t Nôm, cách viết t này g m b Th y và D ng ghép i. Trong bài viết T V Taberd Và Di Sản Văn Hóa Việt Nam đ c in trong ph n đ u c a T Đi n Taberd do nhà Xu t B n Văn H c tái b n năm 2004, giáo s Tr n Văn Toàn cho rằng t Dòng là t ng chuyên môn c a Công Giáo. Theo nghĩa thông th ng, t Dòng ch ý nghĩa s gì liên t c nh dòng n c, dòng sông, dòng nh c, dòng dõi. Trong Đi i T Đi n Ti ng Việt hay T Đi n c a H i Khai Trí Ti n Đ c t Dòng có 4 nghĩa: (1) Kh i ch t lòng ch y d c, dài ra. (2) Chu i dài k ti p không đ t đ n. (3) Hàng ngang trên gi y nh dòng k. (4) T p h p nh ng ng i cùng m t huy t th ng k t c t đ i này sang đ i kia. C hai t điển này đ u không có t “Dòng” theo nghĩa c a ng i Công Giáo: Dòng là m t tu h i.

T Dòng xu t hi n r t s m trong ngôn ng ng i Công Giáo khi các v th a sai thành l p tu h i “Mân Thánh Giá Câu Rút Đ c Chúa Giêsu” do đ c Cha Francois De La Motte thành l p năm 1670. Khi đ t tên cho tu h i này Ngài viết nh sau: “Nh ng b n đ o n n c Annam đã lâu đã kh n cùng Đ c Chúa L i gi mình s ch s. Ta nghe tin này thì mu n t n Đ c Chúa L i vì Đ c Chúa L i đã m lòng cho nh ng k y s n lòng mà kh n nh ng s tr ng làm v y, l i xin cho đ c vào dòng y mà tìm l nào cho đ c phó c và mình làm t i Đ c Chúa L i cho l n. y đàng Đ c Chúa L i đã m ra, cho nên ta l p dòng ch em tu hành n c Annam, mà đ t tên là Dòng Ch Em M n Câu Rút Đ c Chúa Giêsu”.

T Đi n c a Đ c Cha Taberd, ngoài nghĩa thông th ng, Ngài còn đ nh nghĩa Dòng: Ordo Religiosus t c Tu H i Dòng. Đi i Nam Qu c Âm T V c a Hu nh T nh Paulus C a không ghi t Dòng có nghĩa nh t điển c a Đ c Cha Taberd nh ng ghi hai t : th y Dòng: th y tu, k vào h i tu thân. Vào Dòng: ch u theo phép tu trì c c kh. Nh v y, ng i Công Giáo b t đ u dùng t Dòng t năm 1670 t c nàm thành l p tu h i mà ngày nay ta g i là Dòng Mân Thánh Giá .

Theo quan đi m c a chúng tôi, có l các nhà th a sai ngày x a dùng t Dòng đ ch tu H i vì nh ng ng i trong dòng, tuy không cùng m t huy t th ng, nh ng có cùng m t lý t ng đ c k t c đ i này sang đ i kia, nh đ c tính c a t dòng nh Dòng H, Dòng T c, Dòng Gi ng, đ c nêu ra trong đ nh nghĩa c a Đi i T Đi n Ti ng Việt.

Câu Rút – Curút: T Câu Rút có trong tên h i dòng “Ch Em M n Câu Rút Đ c Chúa Giêsu”. Đôi khi t Câu Rút đ c vi t là Curút. Đó là ti ng phiên âm c a t Cruz trong ti ng B Đào Nha hay Crux trong ti ng La Tinh có nghĩa là Thánh Giá và đ c phát âm là C - Rux. Ng i ta ch a bi t ti ng phiên âm này b t ngu n t ti ng La Tinh hay ti ng B Đào Nha. Linh M c Tr n Anh Hoa K và Cao S n Thân Nh t, c hai thu c dòng Tên, cho chúng tôi bi t nhi u nhà th a sai dòng Tên tr c khi sang Vi t Nam, đ Nh t và t i Nh t các Ngài đã phiên âm các t Công Giáo t ti ng La Tinh sang Ti ng Nh t. Ch ng c là nhi u tài li u vi t tay c a các th a sai dòng tên còn l u tr t i B Đào Nha ch ng minh cho đi u này. Nh v y ph i ch ng ti ng Câu Rút hay Cu Rút đ c phiên âm t ti ng La Tinh?

Tr c khi có t Câu Rút, các nhà th a sai dùng t Cu Rút. H i Th a Sai Paris còn l u tr sách Phép Dòng Ch Em M n Cu Rút Đ c Chúa Jêsu là b n lu t cũ nh t c a dòng M n Thánh Giá vi t d i th i Đ c Cha Lambert De La Motte. Dòng do Đ c Cha thành l p năm 1670 và Ngài t th năm 1679. Không có tài li u nào nói ai là ngu i đ u tiên dùng ti ng Curút hay Câu Rút và ti ng đó xu t hi n t năm nào. Nh ng có ph n ch c t Cu Rút đã có t gi a th k 17. Cho đ n đ u th k 20 ngu i ta v n còn th y t Câu Rút trong sách: “Phép Nhà Ch Em M n Câu Rút Đ c Chúa Jesu”. In l n th hai, K S 1907. Sau này t Câu Rút đ c thay th b ng t Thánh Giá hay Th p T Giá. Do v y Công Giáo Vi t Nam có tên Dòng M n Thánh Giá và ngu i ta cũng ch a bi t ai là ngu i đ u tiên dùng ti ng này vào năm nào. Ch bi t t Thánh Giá có trong t đi n c a Đ c Cha Taberd: Dictionarium Anamitico - Latinum xu t b n năm 1838. T Câu Rút, đ ng nghĩa v i các t Cu Rút, Thánh Giá, Th p T Giá, Kh Giá.

Bà M: Vào đ u th k 20 dân chúng th ng dùng danh t Bà M đ ch b t c Bà Dòng M n Thánh Giá nào và nhà dòng M n Thánh Giá đ c g i là Nhà M. Dân chúng đã hi u l m ý nghĩa c a t Bà M. Theo b n văn lu t dòng M n Thánh Giá x a đ c g i là phép nhà, thì nguyên nghĩa t Bà M đ ch bà b trên c s dòng M n Thánh Giá và t Ch đ ch bà phó b trên, còn các ch dòng khác đ c g i chung là ch em. Đ n 19 trong b n lu t th k 18 c a dòng M n Thánh Giá vi t nh sau: “Phép ch n m , cùng ch , và k gi vi c. H là ba năm m t l n trong l Đ c Chúa Spiritô Sanctô (Chúa Thánh Th n- ghi chú c a ngu i vi t) Hi n Xu ng, hay là ngày nào khác, b trên d y ch em h p l i, mà ch n m t ngu i nào làm m , cùng m t ngu i nào làm ch , và m t ngu i khác gi vi c cho ch em”. Dân chúng không phân bi t nh trên mà g i b t c v n n tu M n Thánh Giá nào cũng là Bà M. Ngày nay t M không còn đ c dùng n a, và dân gian coi t m không đ c r a v cho l m nên đã dùng t Bà X , Bà X , Bà Dòng, Bà Ph c, Dì Ph c đ ch ngu i N Tu nói chung. T X hay Ma X do ti ng Ma Soeur c a Pháp ng .

T i sao các nhà truy n giáo x a l i dùng t Bà M đ ch n tu dòng M n Thánh Giá trong khi ngu i Vi t Nam hi u t Bà M là ngu i đàn bà đ đ và là n th n khuôn n n hình hài thai nhi.

Đôi太太 Đì n Ti ng Vi t đ nh nghĩa t Bà M : (1) ng i đàn bà đ đ nông thôn tr c đây. (2) N th n n ra hình đ a tr . (3) n tu đ o Thiên Chúa thu c m t dòng tu riêng c a Vi t Nam (3) B m nh . (4) u trùng c a chu n chu n s ng đ i n c. Đ i太太 Đì n Ti ng Vi t vì m i xu t b n năm 1999 nên có t Bà M ch n tu đ o Thiên Chúa.太太 đ i n Ti ng Vi t c a H i Khai Trí Ti n Đ c xu t b n vào nh ng năm ti n bán th k 20 ch a có t Bà M có nghĩa là n tu dòng M n Thánh Giá. Vì i các ý nghĩa dân gian hi u v t Bà M ch c ch n không thích h p, hay không đúng ý nghĩa Bà M là bà dòng M n Thánh Giá xưa. Có hai gi thuy t gi i thích t Bà M đ ch bà b trên c s dòng M n Thánh Giá.

Gi thuy t th nh t căn c vào ý nghĩa t M trong ti ng Nôm và Hán Vi t.太太 M v a là Nôm v a là Hán Vi t

. Hai太太 có ý nghĩa g n nh nhau đ ch ng i m ho c bà già. Theo gi thuy t này, vì太太 M có ý nghĩa là bà m nên các nhà th a sai đã dùng太太 đó đ ch bà b trên dòng M n Thánh Giá nh太太太太 c a太太 c các nhà dòng n trên th gi i g i bà b trên là bà m.

Gi thuy t th hai cho r ng khi thi t p dòng M n Thánh Giá, các nhà truy n giáo tây ph ng ch a thông th o ch ti ng Vi t đã đ a vào Phúc Âm đ l y ch M trong太太 Mulier c a ti ng La tinh đ ch n tu b trên c a Dòng M n Thánh Giá.太太 Mulier có nghĩa là ng i đàn bà. Trong Phúc Âm có nhi u ch Mulier. Ví đ trong đ o n Chúa Giêsu tr i Đ c M cho Thánh Gioan, Phúc Âm vi t: Cum vidisset ergo Iesus matrem et discipulum stantem quem diligebat dicit matri suae mulier ecce filius tuus. (Jn 19,26) V y Đ c Yêsu th y M Ngài, và môn đ Ngài yêu m n đ ng bên c nh, thì Ngài nói v i M : H i bà này là con bà! Gi thuy t nào đúng còn c n có thêm ch ng c . Hai gi thuy t này, cái nào đáng tin c y h n, còn c n s xác minh c a các b c th c gi .

Ch :太太太太 Nôm c ch đàn bà còn tr . Đ u lòng hai太太太太 – Thúy Ki u là ch em là Thúy Vân (Ki u). Dân gian xưa cũng dùng太太太太 đ ch con gái đ u lòng. Do ý nghĩa này mà trong b n lu t dòng M n Thánh Giá xưa,太太太太 đ ch bà phó b trên dòng M n Thánh Giá. Bà B Trên gi i là Bà M , Bà M nên Bà Phó B Trên đ c gi i là Ch太太太太 c con đ u lòng.